

Václav Hořejší

Zdroj: **Mladá fronta DNES** 07.01.2006 **příloha Kavárna**

Otázka stvoření stále otevřená - ale v jakém smyslu?

Polemika, ohlasy

Ve svém kultivovaně napsaném článku v Kavárně ze 17. prosince říká Josef Mlejnek, že diskuse mezi vědeckými evolucionisty a kreacionisty (respektive jejich měkčí variantou - zastánci takzvaného inteligentního designu) se vyznačuje zabeđeností na obou stranách založenou na falešných dilematech, přičemž autor více předpojatosti shledává na té vědecké straně. Tím však Josef Mlejnek jen přispívá k tvorbě falešného dilematu, přestože se zdá, že jeho srdci je blízká asi ona nejměkčí forma jakéhosi „inteligentního designu“, k níž se ostatně vřele hlásím i já.

Blízko velkému třesku

Zdá se mi totiž, že jaksi přímo bije do očí povaha elementárních částic: základní přírodní konstanty a zákony jsou takové, že vývoj od počátečního chaosu ke stále složitějším strukturám nejen umožňují, ale jakoby přímo vynucují. Dnes je vcelku všeobecně přijímaný kosmologický model, podle něhož vesmír počal před 14 miliardami let velkým třeskem a poté se postupně spontánně a zákonitě vytvářely různé stále složitější struktury. Nakonec vznikl i život, který se dále vyvíjel směrem ke stále složitějším formám obdařeným nakonec i vědomím, které je schopné svět kolem sebe reflektovat. V této fázi se nepopíratelnou realitou stávají i tak subtilní věci, jako je například „krása“, „dobro“ či „svědomí“, a vůbec nezáleží na tom, že vznikly jen a jen vlivem tak prozaických mechanismů, jako je chemie proteinů a nukleových kyselin, „sobectví genů“, přírodní výběr a podobně.

Není tedy snad nerozumné očekávat, že tento proces bude pokračovat, že jsme na cestě k něčemu ještě mnohem komplexnějšímu a „vědomějšímu“. To je přece představa, která má velmi blízko k jakémusi esenciálnímu náboženství - velký třesk a to, co následovalo, je procesem stvoření, tak jak je třeba básnický popisován na úvodních stránkách Bible; to, k čemu snad vše směřuje, lze dobře chápat jako postupné naplňování smyslu tohoto stvoření, kvůli němuž byly ty základní parametry vesmíru nastaveny právě tak, jak jsou. To je tedy vlastně totéž, o čem hovořil katolický myslitel P. Teilhard de Chardin jako o směřování k „bodu Omega“ a co se jindy označuje jako „antropický princip“.

Bůh je v tomto pojetí víceméně totožný s oním smysluplným řádem světa, je to mimo jiné to, co způsobilo, že náš svět se řídí právě takovými zákony, které v něm vládnu, a tím, co je stále udržuje v platnosti (přínejmenším je to asi to jediné, co se umíme o Bohu dozvědět). Je tedy přímo a bytostně spojen s naším materiálním světem, o kterém toho zatím zřejmě víme jen velmi málo. Na základě dosavadní empirické zkušenosti existuje dobrá naděje, že lidstvo bude takového Boha stále lépe poznávat (samozřejmě také prostřednictvím vědeckého poznávání přírody), přibližovat se mu a ztotožňovat se s ním - prostě ten Teilhardův „bod Omega“...

Málokterý vědec by asi vášnivě oponoval takovému typu „inteligentního designu“, v němž se onen „designér“ nepotřebuje plést do dějů, které byly na počátku spuštěny na

základě zákonů vedoucích k „žádoucímu“ výsledku přirozenou cestou.

Bůh coby super-Rýbrcoul

Potíž je v tom, že kreacionisté mají úplně jinou představu Boha - je to jakási všemocná bytost v zákulisí našeho světa se silnými antropomorfními rysy, která, když nedostatečné přirozené děje nestačí, zasáhne přímo. Tu se rozhodne, že vykouzlí z ničeho bakterii, kterou pak nechá omezeně vyvíjet v trochu lepší bakterii, jindy způsobí nadpřirozeným způsobem přeměnu australopitheka v člověka a přirozené evoluci ponechá pouze dotvoření nepodstatných detailů. Poněkud vulgárně řečeno, takový Bůh je jakýsi super-Rýbrcoul, který občas v tom nedokonalém světě něco vylepší, odmění či potrestá. A to už vůbec nemluvím o těch kreacionistech tvrdého jádra, kteří berou doslova biblickou alegorii o stvoření světa. Před několika lety jsem například navštívil jednu z přednášek anti-evolucionistického cyklu „Darwinův fatální omyl“, již pořádala jistá menší křesťanská církev. Jeden z přednášejících (s akademickými tituly) tam kupříkladu tvrdil, že před Adamovým hříchem byly šelmy v ráji býložravé, že choroboplodné bakterie a komáři byli stvořeni až v rámci trestu za Adamův hřích a že součástí tohoto trestu bylo i zčernání pokožky určité části Adamova potomstva. Jiný otitulovaný přednášející vyslovil názor, že ty, kteří věří Darwinovu bludu, že člověk povstal z opice, prozrazuje především to, že mají tendenci chovat se sami jako opice...

Kudy vede spor

Je tedy trochu matením veřejnosti, pokud se jasně neřekne, že spor není mezi ateisty, kteří soudí, že přírodní zákony jsou takové, jaké jsou, čistě náhodou, a těmi, kdo se domnívají, že za nimi lze tušit nějaký smysl.

Spor je mezi těmi, kdo hájí vědecký názor, že k vysvětlení našeho světa stačí působení (úžasných a podivuhodných) přírodních zákonů, a těmi, kdo si myslí, že do běhu světa někdo (něco) zasahuje nadpřirozeným způsobem. Ostatně představa „inteligentního designéra“, který potřebuje pořádku něco opravovat, je mnohem méně důstojná než představa, že celý „design“ je schován už ve vlastním počátku. Jiná věc je, že spoustu věcí opravdu ještě neumíme vysvětlit. Je poctivé říci, že opravdu například nevíme, jak vznikl život. Měli bychom si však uvědomit, že skutečnou vědou se lidstvo zabývá teprve směšně krátkou dobu. Ale máme všechny důvody si myslet, že jdeme po správné cestě, jejímž důležitým (i když zatím přehlíženým) výsledkem je, že věda a „rozumné“ náboženství jsou zcela kompatibilní.

Foto popis| BŮH PŘEMĚŘUJE KRUŽÍTKEM SVĚT Iluminace z „Bible moralisée“, kolem roku 1250. Reprodukováno z knihy Dějiny krásy, jejímž editorem je Umberto Eco, který také napsal část textů; česky publikaci vydalo pražské Argo.

Foto autor| REPRO: MF DNES

O autorovi| Autor je ředitelem Ústavu molekulární genetiky AV ČR, profesorem imunologie na Přírodovědecké fakultě UK a členem Učené společnosti ČR.

Připravují Josef Chuchma, Viliam Buchert a Tereza Boehmová.

